

Do práce i k odpočinku

Sbírka oděvů z 60.–80. let scénografky
a kostýmní výtvarnice **Andrey Králové**

21. 3.–8. 9. 2024

Vernisáž ve středu 20. března v 17.00

Retromuseum Cheb

Andrea Králová svými kostýmy spoluutvářela podobu řady českých filmů i televizních projektů (např. *Protektor a Pouta*, obě 2009; *Místa*, 2014; *Já, Mattoni*, 2016; *Svět pod hlavou*, 2017; *Očitý svědek*, 2021; *Devadesátky*, 2022; *Muž, který stál v cestě*, 2023). Její tvorba dokresluje obsahové poselství filmů a nastiňuje představu o dobové vizualitě. Prostřednictvím oděvů dokáže definovat charakteristiku jednotlivých postav a naznačit jejich vkus, touhy, ambice, společenské postavení, příslušnost ke třídě i politickou orientaci. Vedle filmové produkce navrhla též scénickou výpravu a kostýmy pro desítky divadelních inscenací a spolupracovala také s divadlem v Chebu. Dlouhodobě zároveň vyučuje scénografii na katedře alternativního a loutkového divadla DAMU a věnuje se i volné tvorbě. Při této práci v průběhu let nashromáždila velké množství oděvů a doplňků, které tvoří její osobní fundus, jehož zlomek nyní představuje výstava *Do práce i k odpočinku*. Soustředí se na úsek 60.–80. let 20. století, korespondující s časovým záběrem expozice Retromusea, na jejíž přípravě se rovněž podílela. Toto období se těší autorčině zvláštní oblibě a s humorem sobě vlastním často zvýrazňuje i jeho určité bizarní aspekty. Výstava nemá ambice vytvořit hloubkovou sociologickou, historickou nebo designovou sondu do životního stylu a módní produkce sledovaného údobí. Je spíše představením pozadí filmové kostymérské práce. Spolu s umělkyní se ohlížíme do relativně nedávné minulosti a bez ambic vytvářet politické kontexty hravým způsobem zpřístupňujeme výsek osobního archivu. Základním principem prezentace je dějová linka jednoho dne, počínaje pracovním dopolednem, přes odpolední vycházky a sportovní

aktivitu, dále večerní návštěvy divadla či baru až po noční úbory. Výběr témat reflektuje dobový životní styl, například strukturu pracovních pozic, vznik a proměny fenoménu volného času a nejrůznější způsoby jeho trávení, jako byly masový sport, lázeňská turistika nebo kulturně-sociální akce, třeba návštěvy plesů, divadel, restaurací či v případě mladší generace tanečních čajů a diskoték. Převaha volnočasových a exkluzivních oděvů je tu příznačná, neboť ty byly na rozdíl od spotřebního pracovního ošacení pečlivě uchovány a ošetřovány.

Výstavní adjustace oděvní produkce na siluetách odkazuje k dobové aranžérské praxi, konkrétně k úpravám výloh z přelomu 50. a 60. let. Tehdejší mistři-aranžéři vytvářeli v duchu tzv. bruselského stylu výtvarně nápadité komplexně pojaté scény propojující fotografické prvky s prostorovou i plošnou kresbou, plastickým detailem, písmem – a právě stylizovanými siluetami figur. Vedle kompletních modelů prezentujeme ve vitrině i kolekci plavek a spodního prádla; zajímavý je především dobově specifický repertoár tohoto typu oděvů, tedy spodničky a kombiné. Expozici doplňují fotografie z autorčiných filmových realizací a dokumentace z kostýmových zkoušek a dalších přípravných fází.

Provenience a složení exponátů kopírují dobové možnosti obstarávání módního zboží a typicky se během let proměňují. Po poválečném nedostatku a zpretrhání výrobních vazeb a tradic způsobených znárodněním a reorientací výroby na těžký průmysl charakterizovaly československý trh počátku druhé poloviny 20. století citelný nedostatek spotřebního zboží. Širší zájem o design, módu, hravou a estetickou stránku životního stylu přichází na přelomu 50. a 60. let mimo jiné po úspěchu československé expozice na EXPO '58 v Bruselu a hojném referování tisku o světové výstavě a atmosféře kolem ní.

Především mladá generace se touží oblékat osobitě, barevně. Tomu napomáhaly syntetické materiály, které se začaly objevovat i v domácí produkci. Československá móda se na dálku (a proti režimnímu narativu úpadkové západní společnosti) odvozovala ze západních trendů. Stylové ošacení bylo možné získat ve velmi omezené míře v několika luxusnějších obchodech – kupříkladu v Domě módy, Domě obuvi, v prodejních Femina a Fénix i v síti prodejen Luxus. Západní zboží nabízela síť prodejen Tuzex (existující od roku 1959 a nabízející zboží za tzv. bony – poukázky za valuty nebo na černém trhu). Stylovými kousky oděvů z luxusních obchodů ale šťastlivci pouze zpestřovali a pointovali svůj šatník. Běžnou nabídkou oblečení charakterizovaly spíše nedostatek a problematická kvalita. Produkci oděvních závodů částečně doplňovaly výrobky spotřebních družstev, ale mnohdy se vlastnictví zajímavého a módního oděvu uskutečňovalo cestou individuální výroby ať už spřátelenou švadlenou, či domácí samovýrobou. Vlastní šití, háčkování a pletení i příprubování prodáváných artiklů barvením a přešíváním napomáhaly nabourávat převládající šedivost a jednolitost. Inspiraci i praktické návody přinášela módní periodika – především *Žena a móda* (vycházející od roku 1948). Časopis publikovaný pod dohledem zástupkyň svazu žen bizarně propojoval politické rubriky s módněvzdělávacími návody, módními fotografiemi, ale především střihy a návody k samovýrobě. Inspirativní momenty přicházely z katalogů zásilkových firem z tehdejšího západního Německa (kupř. *Quelle* či *Neckermann*). Na výstavě tak prezentujeme i část autorčina inspiračního archivu – ukázky časopisů *Žena a móda*, *Praktická žena*, *Dorka*, návody na háčkování a pletení i fragmenty německých katalogů.

Z kostýmových zkoušek k filmu *Muž, který stál v cestě*, 2023

Každá doba má svoje „bizáry“

(Poznámka: S Andreou se přátelíme už od začátku střední školy, pak jsme se potkaly na studiích dějin umění a její práci sleduji zblízka dodnes. Proto volím v otázkách formu tykání.)

Jak ses dostala k navrhování kostýmů pro film, televizi a divadlo?

K navrhování kostýmů jsem se dostala přes své studium na katedře alternativního a loutkového divadla na DAMU, kde jsem se už v průběhu studia zapojovala do různých projektů – performativních i filmových – na spřátelených katedrách FAMU a HAMU. Tam vznikly první tvůrčí týmy a tam jsem také potkala většinu svých kolegů, se kterými jsem přešla do praxe a spolupracuji doteď.

Jak postupuješ při tvorbě kostýmů pro film? Jaké je zadání? Co je třeba nastudovat?

U filmu hodně záleží na tom, v jaké době a společenském prostředí se odehrává. Pokud se nejedná o snímek ze současnosti, je potřeba vždy dobře nastudovat dobový kontext, adekvátní styl oblékání a pokusit se ho napasovat na charakter postav příběhu. Při přípravách mi hodně pomáhají knihy týkající se dějin módy a odívání nebo dobové časopisy, pokud existují, někdy je potřeba zajít do muzea a dostudovat dobové detaily, náležitosti nebo i způsob úpravy oděvů. Když se jedná o konkrétní postavy, sháním si jejich fotografie či podobizny a snažíme se spolu s maskérem o co nejautentičtější nápodobu, dohledáváme detaily (např. konkrétní brýle), které pomohou postavu dotvořit. Pokud jde o nějaké uniformy nebo profesní oděvy, často zverme ke konzultacím odborníky z adekvátních oborů a muzeí, na které se obracíme už se specifickými dotazy.

Třeba při práci na seriálu Svět pod hlavou jsem potřebovala zjistit, co měli u nás na sobě vězni v 80. letech při vykonávání tehdy ještě povoleného trestu smrti, a měla jsem zajímavou schůzku na Pankráci s odborníkem na dějiny vězeňství, který mi dlouho a rád vyprávěl o těchto posledních popravách a jejich zdejším průběhu. Dokonce mi přesně jednu tuto dotazovanou teplákovou soupravu půjčil, za což jsem mu byla vděčná, nicméně Ivan Trojan, pro kterého byla určená, se mě před natáčením s hrůzou v hlase zeptal, jestli je alespoň vypraná!

Máš při tvorbě volnou ruku, nebo je třeba se podřízovat představě režiséra?

S režiséry si během příprav nastíníme naše představy, proděláme je, pak mi většinou v průběhu kostýmních zkoušek nechají volnou ruku a po spolupráci s maskéry a nafocení variant si odsouhlasíme ty vybrané, eventuálně něco doplníme či předěláme. Většinou jsme ale ve shodě, známe se často dlouho a máme podobné vidění i názory na věc.

Ovlivňují výslednou podobu kostýmů i herci?

Ano, nejvíce herečky, protože „nejlépe vědí, co jim sluší...“, ale já se tak snadno nedám. A proto je také skvělé dělat „dobovky“, kde se nemohou z dobového úzu odívání tak snadno vykroutit, naopak ho musí se vším všudy přijmout.

Kde oděvy sháníš, jak se k tobě dostávají?

Dobové kostýmy se půjčují buď v televizním fundusu, nebo na Barrandově, anebo se mohou, pokud to rozpočet umožňuje, nechat ušít či vypůjčit v zahraničí, to si ale málokterý český projekt

může dovolit. Pokud se jedná o nedávnou historii, mám na mysli posledních, dejme tomu, sedmdesát let, tak je možné využít různé second handy a dnes tak oblíbené vintage obchody, anebo je stále možné z výkupů od nejstarších generací získat doma dlouho schovávané poklady. Mnohé z nich mám ve vlastním fundusu, který neustále doplňuji, často pak do filmu zapůjčuji a sama ve svých realizacích využívám.

Co se děje s oděvy po natáčení?

Po natáčení se oděvy vrací do skladů a mnohdy se k nim přidají další pro projekt opatřené, aby sloužily dál.

Které máš ráda období?

Mám slabost pro 60. a 70. léta, ale každá doba má svoje „bizáry“, nemohu říct, že bych film z nějaké doby vysloveně nechtěla dělat, naopak, každá taková práce je výzva a možnost něco nového se dozvědět a zkusit si.

Co tě více baví – historicky přesné kostýmy dobového filmu či seriálu, anebo volnější kreativní tvorba například při práci na kostýmech pro pohádku?

Pohádka je kategorie sama pro sebe. Vždycky jsem si ji hrozně přála dělat, a když přišla – Čertí brko, tak jsem se nestačila divit, kolik to je práce a času, udělat to pořádně a podle svých představ se vším všudy. Ale stálo to za to! Člověk musí vyřešit úkoly, které jinde nedostane, třeba startovací kopyto či ocas, a vůbec – celá čertí zbroj, šaty ušité horkou jehlou, co se hned rozpadnou, a další a další.

Vedle kostýmů pro film vytváříš kostýmy a výpravy pro divadlo.

Čím se tyto dvě práce odlišují?

Práce na divadelní výpravě se liší od filmové celkem dost, protože divadlo je pro mě místem výrazné stylizace a nadsázky, která by v kinematografii nefungovala a působila nevěrohodně, často nějakého vizuálně silného výtvarného klíče, který dá celé inscenaci tvář. Nebo alespoň já takovým způsobem pracuji. Ale mám ráda oba přístupy a ráda je střídám.

Ohlížíš se ráda do minulosti?

Do minulosti se ohlížím spíš lidsky než pracovně, ale na některé práce moc ráda vzpomínám. Vlastně na většinu, protože moje práce je pro mě pořád radost a zábava.

Jaký je tvůj vztah k „retro“ fenoménu?

A retro – to je úplná zábava! A doufám, že nejen pro mě, ale i pro návštěvníky výstavy!

Daniela Kramerová

Série fotografií pro PF Andrey Králové

Do práce i k odpočinku. Sbirka oděvů z 60.–80. let scénografky a kostýmní výtvarnice Andrey Králové

Retromuseum Cheb – První patro
21. března – 8. září 2024
Kurátorka: Daniela Kramerová
Otevírací doba: út–ne 10.00–17.00

Retromuseum Cheb, pobočka Galerie výtvarného umění v Chebu
náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 17, Cheb
T: +420 731 669 912, www.retromuseum.cz

Galerie výtvarného umění v Chebu
příspěvková organizace Karlovarského kraje
náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 16, 350 02 Cheb
T: +420 354 422 450, info@gavu.cz, www.gavu.cz

Výstavní program GAVU Cheb je podpořen z grantového programu MK ČR.

Karlovarský kraj

GAVUCHEB

MINISTERSTVO KULTURY

Retromuseum

V roce 2024 vydala Galerie výtvarného umění v Chebu. Text Daniela Kramerová, grafika: Kolář & Kutálek, tisk: Dragon Press s.r.o., náklad 600 ks.